

[B] **“DE EENIGE VRIJE MAN VAN DIE GENERATIE”.
LEVEN EN WERK VAN RAYMOND BRULEZ**

Charles Brulez, gemeentesecretaris in Blankenberge, “kent zijn wereld én zijn plaats in die wereld”, schrijft Joris van Parys in zijn biografie over diens jongste zoon Raymond. Het is de wereld van de Vlaamse liberale burgerij rond 1900: welvarend, doortrokken van een groot plichtsbesef maar ook een sterk klassenbewustzijn, ingesnoerd in een keurslijf van conventies én flirtend met een dubbele moraal. Raymond Brulez (1895-1972) weet dat milieu om halve eeuw later nog kleurrijk te evoceren in *Het huis te Borgen*, het eerste deel van zijn autobiografische vierluik *Mijn woningen* (1950-1954). Hij toont ook de versplintering van die wereld, binnen het gezin – zijn vader overlijdt als hij tien jaar is – en daarbuiten: als de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, behoort de belle époque voorgoed tot het verleden. In de proloog van *Gelukkig en vol droefenis. De werelden van Raymond Brulez* (de meervoudsvorm is veelzeggend) laat Van Parys zien hoe het van vissersdorp tot badplaats getransformeerde Blankenberge, waar moeder Brulez een familiehotel dreef, andermaal ingrijpend van uitzicht veranderde door de oorlog, het massatoerisme en de hoogbouw.

Dat het laatnegentiende-eeuwse burgerdom zijn vaste basis verloor, kan blijken uit de grote verschillen tussen het parcours van Raymond Brulez en dat van zijn oudere broers Lucien en Fernand. Tijdens de oorlog kozen zij voor het activisme en doceerden ze aan de door de Duitse bezetter vernederlandste Gentse universiteit. Na de Wapenstilstand moesten ze de wijk nemen naar het buitenland. Raymond daarentegen, die door zijn opvoeding “vlotter en correcter Frans spreekt en schrijft dan Nederlands”, maakt wel de programmatische keuze om een Vlaams schrijver te worden, maar gaat bepaald niet op de barricaden staan.

Brulez was een kind van zijn tijd, waarin spanningen tussen individu en massa, ethiek en esthetiek, katholicisme en vrijzinnigheid het Vlaamse culturele debat bepaalden. Toch bleef hij wars van de mainstream. Dat blijkt uit zijn verhalen, romans en essays en uit zijn discussies met vrienden als de dichter en criticus Urbain van de Voorde of de historicus Max Lamberty. Hij bewoog zich met gemak in uiteenlopende en steeds veranderende

persoonlijke en professionele werelden – bijvoorbeeld die van de jonge Belgische radio-omroep, waar hij carrière maakte. Tegelijk profileerde hij zich telkens weer als een diplomatische vrijdenker met een ironische blik en naar eigen zeggen “slechts matige belangstelling [...] voor politieke ideologieën”. Hoe moeilijk sommigen hem konden plaatsen, blijkt uit het feit dat hij in de ambtelijke evenwichtsoefening binnen de verzuilde omroep een “liberaal etiket” had, terwijl de katholieke krant *De Standaard* hem bij zijn benoeming als literair adviseur prees om zijn onpartijdigheid, ondanks het feit dat hij “socialist” zou zijn geweest. De ongebonden geesteshouding van Brulez zorgde ervoor dat hij in de jaren dertig aansluiting vond bij de Nederlandse schrijvers rond *Forum* en op gespannen voet verkeerde met hun katholieke Vlaamse coredacteurs. Tijdens de crisis die tot de opheffing van het blad zou leiden, typeerde Jan Greshoff hem als “de eenige vrije man van die generatie”.

Gelukkig en vol droefenis bevestigt zonder meer de uitstekende reputatie van Joris van Parys als biograaf van Frans Masereel en Cyriel Buysse. Het boek berust op een uiterst zorgvuldige documentatie, die bovendien buitengewoon elegant is verwerkt: bij Van Parys geen taaie paragrafen met louter topografische, historische of genealogische informatie. Alles wat de lezer meteen moet weten, staat in de gevarieerde en helder geformuleerde hoofdttekst, alles wat hij wil kunnen verifiëren of nader gedetailleerd wil zien in de voetnoten. Mooi is ook hoe Van Parys zijn relaas af en toe onderbreekt om trefzeker gekozen citaten uit brieven en documenten te combineren tot een soort minidossierje over een sleutelepisod uit het leven van Brulez.

De documentaire techniek van de biograaf sluit aan bij zijn wat laconieke opstelling. Van Parys geeft weinig expliciete interpretaties of verklaringen van het handelen van zijn hoofdpersoon. De zeldzame keren dat hij dat wel doet, komen daardoor scherp uit en roepen soms vragen op. Is “de conclusie dat Raymond onderhevig is aan een milde vorm van erotomanie” bijvoorbeeld inderdaad “gewettigd” op basis van een aantal “confidenties” in zijn correspondentie en van een “bescheiden collectie” erotica in zijn bibliotheek? Daarbij zou je meer toelichting wensen, en een verbinding met de elders

beschreven liefdesaffaires van Brulez. Ook op andere plaatsen mocht de verteller Van Parys wat mij betreft iets minder tussen de coulissen blijven. Zo onderschrijft hij de observatie van Karel Jonckheere dat Brulez zijn leven lang iets had van een “verwend kind”, maar werkt hij die niet echt uit. Voorts vermeldt hij twee keer nogal terloops dat Brulez in 1936 werd opgenomen in de Brugse vrijmetselaarsloge La Flandre, maar komen we niet te weten of en hoe dat precies een rol gespeeld heeft in zijn literaire en ambtelijke loopbaan. Misschien zijn de bronnen voor zo’n analyse te schaars, maar dat had dan vermeld kunnen worden.

Ondanks de sterk registrerende aanpak van Van Parys biedt zijn biografie tal van originele inzichten in het leven en werk van Brulez. Dat is des te bewonderenswaardiger omdat het beeld daarvan tot nu toe sterk bepaald werd door wat de schrijver er zelf over vertelde in *Mijn woningen* en *De toren van Lynkeus* (1969). Van Parys demonstreert doorlopend “hoe handig Brulez in *Mijn woningen* fictie en non-fictie vervlecht” door passages uit die cyclus kritisch te confronteren met bijvoorbeeld archiefstukken, correspondentie, uitspraken van derden en ander literair werk (zoals de ongepubliceerde roman *Julien Martijn. Achtergelaten herinneringen van een Activist* uit 1928-1929). Daarnaast levert de grotendeels chronologische benadering van de biograaf veel informatie over de soms lang aanslepende ontstaansgeschiedenis van Brulez’ proza, onder meer in relatie tot zijn lectuur en zijn persoonlijke leven. Via de vooraanstaande positie van Brulez bij de radio krijgt de lezer een interessant inkijkje in de ontwikkeling van dat medium (en van de literaire programma’s) in de loop van de twintigste eeuw.

Van Parys claimt niet expliciet dat hij met zijn biografie de belangstelling voor het oeuvre van Brulez wil doen opleven. Zijn uitgever Houtekiet doet wel een poging in die richting door de verhalenbundel *Sheherazade of Literatuur als losprijs* (1932) opnieuw uit te brengen met een nawoord door de biograaf. Van Parys prijst *Sheherazade* terecht aan als origineel, verfrissend en geestig, zeker in vergelijking met andere Vlaamse literatuur uit die tijd. Helaas is de boekverzorging op een koopje gebeurd. *Sheherazade* vraagt om een wat luxueuzere, zelfs wuffte uitgave die het bij een nieuw publiek van fijnproevers zou kunnen brengen. Dat zou niet

Raymond Brulez in 1960, Foto AMVC Letterenhuis.

misstaan in een tijd dat veel uitgevers op zoek zijn naar nostalgische herontdekkingen, bijvoorbeeld met projecten als de Lebowski Book of the Month Club of de Schatkamer van Brulez’ eigen uitgever Meulenhoff. Wel mooi uitgegeven is het vooral op studenten gerichte *Letterenlaboratorium* van Dirk van Hulle, een boeiende documentatiemap waarmee de lezer via een stappenplan zelf de ontstaansgeschiedenis kan reconstrueren van Brulez’ verhaal ‘De opstand der voetnota’s’. Van Hulle reikt alle nodige ingrediënten aan voor die reconstructie: de gepubliceerde tekst, maar ook facsimile’s van aantekeningen, kladjes en tijdschriftpublicaties.

“De waarheid is dat voor het soort boeken dat ik schrijf er vooralsnog geen cliënteel is”, meende Brulez begin jaren dertig. Erg groot is dat cliënteel helaas ook nooit geworden, al werd *Mijn woningen* aardig verkocht, onder meer dankzij de vogue van het pocketboek in de jaren zestig. Via zijn biografie leren we Brulez nu ook kennen als een vaak geestig brieveschrijver (bijvoorbeeld tijdens een drukke periode: “De literatuur zit als een verroest Citroëntje in de garage”), als criticus en als radiocauseur. De

driedelige radioserie 'Eros in de literatuur' is volgens Van Parys zelfs "een boekuitgave waard". Misschien wordt het dus toch tijd voor een bescheiden Brulez-revival.

KOEN RYMENANTS

JORIS VAN PARYS, *Gelukkig en vol droefenis. De werelden van Raymond Brulez*, Houtekiet, Antwerpen/Utrecht, 2015, 543 p.

RAYMOND BRULEZ, *Sheherazade of Literatuur als losprijs*. Met een nawoord door Joris van Parys, Houtekiet, Antwerpen, 2015, 132 p.

DIRK VAN HULLE, *Letterenlaboratorium. Hoe Raymond Brulez 'De opstand der voetnota's' schreef*, Letterenhuis, Antwerpen, 2014, 2 dln., 40 en 16 p. + losse facsimile's.
